

Sorina-Maria Victoria. 2025. *Rodica Braga. Între confesiune și autoficțiune*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.

Cea dintâi cercetare extinsă a creației Rodicăi Braga, cartea Sorinei-Maria Victoria (prefațată de Diana Câmpan) este realizată într-un câmp literar care încă mai privește scriitoarele cu oarecare suspiciune, îndeosebi dacă acestea nu au fost integrate în (ceea ce David Damrosch numea) hipercanon. E de remarcat că, fără a avea ca obiectiv realizarea unei monografii, cercetarea operei poetice, epice și publicistice a Rodicăi Braga din perspectivă identitară și cu abordare metacritică se conjugă, în bună parte, cu o traiectorie indicată de *close reading*. De aici, pericolul ca atașamentul și receptarea empatică (mărturisită de autoare) să lase în umbră ideile specializate, articulate pe traseele teoriei imaginarului, criticii tematologice și a celei psihanalitice, lingvisticii, arhetipologiei și teoriei mentalităților. Totuși, Sorina-Maria Victoria își conduce investigația interdisciplinară cu rigoare, astfel încât să evite intropatia iar amenințarea închiderii într-un cerc hermeneutic să rămână la distanță.

Interesată de distilarea autobiograficului în creația Rodicăi Braga și urmărind cronologic unele constante în evoluția din planul creației, autoarea a dedicat prima parte a volumului contextualizării (a cărei miză recuperatoare este depistabilă în capitolul I), fixării unor „vecinătăți culturale” (cu Mircea Ivănescu ca nucleu iradiant), delimitării și clarificării terminologice. Edificarea în relief conceptelor se realizează prin instrumentele oferite de autori emblematici și de direcțiile lor teoretice. Problema sinelui, de pildă, pornește de la Paul de Man și Mark Freeman, pentru ca aria conceptelor și a teoretizărilor să se lărgească ulterior și să cuprindă intervențiile din multiple spații culturale: Paul Ricoeur, Marya Schechtmann, Charles Taylor, Daniel Dennett, Alasdair MacIntyre, David Alan Jopling, H. Porter Abbott, James Olney, Arturo Casas, Roland Barthes, Georges Gusdorf, Philippe Lejeune, Jean Starobinski, Jacques Lecarme ș.a.

Răspunsurile pe care le găsește Sorina Maria Victoria la întrebări fundamentale pentru construcția pertinentă a investigației sale lămuresc, în bună măsură, o țesătură teoretică flexibilă și dificilă, în care conceptele (*scrierea cu sine - scrierea de sine, ego-ipostazele, egografiile, reprezentarea de sine, ficțiune a eului, procedeul ficționalizării de sine, strategii de ficționalizare a sinelui, semnificanți identitari, biografeme, autoficțiune, imaginar personal, autoreferențialitate*) își evidențiază contururile și magnetizează unghiuri problematizante. Ridicat pe pilonii unor judecăți care nu evită excluderea unor dublete opozitive (realitate/ ficțiune, biografie/ operă, obiectivitate/ subiectivitate), nefolositoare în analiza creației Rodicăi Braga, prima parte a lucrării evidențiază interferențele între contradicții și „contaminarea” unor planuri prin transgresarea lor.

Interferențe identifică autoarea cercetării (și) între teoreticieni și scriitori, așa cum se întâmplă când discută despre relația dintre experiența personală a creatorului și ficțiune. Între Raymond Federman (cu studiul *Critifiction. Postmodern Essays*), Witold Gombrowicz (cu enunțurile din jurnal) și viziunea Rodicăi Braga (modernistă și tardomodernistă), Sorina-Maria Victoria descoperă o punte de legătură de pe care reclamă o pluri-personalizare identitară sau o identitate auctorială hibridă, probată de cel care scrie și care se risipește în ficțiune prin succedanee identitare multiple. Așadar, în acord cu obiectivele cercetării, autoarea nu se mulțumește să

expună, rezumativ și succesiv, principalele teorii care jalonează peisajul identitar, ci încearcă să determine convergențe, să observe contraste, să anticipeze o (re)configurare și să stabilească vectori (uneori, polemici) de analiză. Unul dintre aceștia din urmă se configurează, de exemplu, prin poziționarea față de considerarea pur autobiografică a poemelor Rodicăi Braga. De aceea, nu e exagerat să afirmăm că panoramarea (intermitentă, căci intercalată) a principalelor paradigme de receptare a operei lirice și epice semnate de Rodica Braga se realizează cu spirit critic și cu capacitate de a intra în dialog cu perspective relevante.

Prin analiza migăloasă a conceptelor, cercetarea descoperă aspecte de interes care, nu o dată, o încadrează în rama pretențioasă a adecvării la subiect. Identificarea, ilustrarea și inspectarea particularităților *autobiografiei* și *auto(r)ficțiunii*, bunăoară, sunt etape care nu configurează o însăilare laxă de observații, ci determină o structură omogenă prin dispozitivele care o leagă de miza volumului. „Conceptul de auto(r)ficțiune permite interpretarea legăturilor stabilite între subiect și autor și face aluzie la crearea unui personaj care reflectă în text dublurile și măștile autorului.” (p. 93). Ca rezultat al unei strategii sprijinite de examinarea modalităților de funcționare a mecanismului autoficțional și a particularizărilor discursive ale acestora, dar și de focalizarea metaforelor sinelui (pe linia teoretică a lui James Olney) ori a paradigmei identitare a subiectului autoficțional, capitolele ulterioare se pot agrega cu ușurință.

În segmentul dedicat poeziei Rodicăi Braga, autoarea revine (motivată) la conceptul de autografie, propus de H. Porter Abbot și util pentru a desemna „texte poetice care stabilesc jocuri/relații de suprapunere și identificare între subiectul liric și figura autorului empiric, pe baza unor semnificații identitari care ne trimit la autorul care semnează cartea.” (p. 99). De la po(i)etică (autobiografică sau autoficțională?) la reprezentarea autorului în propria creație și la relevanța numelui propriu, de la paralelisme dintre Georges Gusdorf și James Olney la limitele unor concepții depășite prin contribuțiile lui Paul de Man, de la constantele și variațiile imaginarului liric al Rodicăi Braga (înglobând tiparul poetic al lui Mircea Ivănescu) la decuparea funcțiilor psihofore sau la metaforele sinelui, această parte a studiului nu cuprinde doar un decupaj teoretic integrabil, prin elementele lui de racord, în ansamblul conceptual al opului, ci mai ales un demers care privilegiază reasezări sau contraste (cum e și acela dintre Starobinski și Elisabeth Bruss – p. 105) și înaintează amendamente critice, interpretări personale și sugestii de conexiuni. Toate acestea converg spre una dintre ideile-pivot ale lucrării (cons substanțialitatea poetei cu poemul), relevă logica de obținere a efectului de temporalitate (identificând, totodată, dimensiunea kairotică a timpului), urmăresc reconstruirea realității (în poemele pandemice) și creionează „ipseitatea thanatică” – jaloane esențiale în analiza unei evoluții poetice centrate în jurul radiografierii sinelui.

Perspectiva (pe urmele autoreferențialității) propusă în capitolul dedicat prozei scrise de Rodica Braga oferă analizei aspecte de real interes, pe fundalul unei receptări critice care a acoperit decenii de activitate literară. Autoarea deschide unghiuri noi de interpretare (în zona relației dintre biografeme și identitatea esențială) și ancorează cercetarea într-o zonă de interdisciplinaritate, care iese chiar în prim-planul discursului într-un subcapitol ce pune în discuție *Figura hibridă a instanței ilocuționare în Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate*. Importanța elementelor deictice, subliniată de filosofi al limbajului (Thomas Nagel, John McDowell, David Kaplan), impulsionează adâncirea în „laboratorul de scriere” a autoficțiunii, din punct de vedere lingvistic (p. 221 și urm.).

Ultimele secvențe ale volumului (axate pe proza scurtă din *Sângele alb al pietrelor și Eternități de o clipă*) arată că avansarea atentă în studiul teoretic-conceptual, cu decuparea unor

filiații, contraste și contradicții ancorate în trasee actuale de gândire (spre exemplu, poliidentitatea, în siajul lui Edgar Morin, și ecocritica lui Cheryll Glotfelty, la care, în opinia mea, s-ar fi putut adăuga raportarea la perspectiva lui Bruce Bond din *Plurality and the Poetics of Self*), este însoțită de propunerea unui întreg multistratificat, cu osatură tematică, mobilitate metodică (mănuind interfețe discursive care convertesc abstracția în concretețea montajului unor poeme și/sau proze), dar și cu exercițiul unei minți care se construiește pe sine. Pe scurt, un debut notabil în perimetrul studiilor literare.

(Grațela BENGĂ-ȚUȚUIANU,
Institutul de cercetări socio-umane „Titu Maiorescu”)